رهبری و دموکراسی

در جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان:

غلامرضا خواجه‌سروی

دانشیار دانشگاه علامه طباطبایی(ره)

حدیث اقبال

استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین

سید محمد شریعتی‌پور

www.ketab.ir

سرشناسنامه : خواجه سروی، غلامرضا، ۱۳۴۷.
عنوان و نام پدیدآور : رهبری و دموکراسی در جمهوری اسلامی ایران/ نویسندگان: غلامرضا خواجه سروی، حدیث اقبال، سید محمد شریعتی‌پور [با همکاری] انجمن علمی جامعه‌شناسی سیاسی ایران.
مشخصات نشر : تهران: سرو اندیشه، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری : ۲۷۵ صفحه
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۹۵۷-۹-۹
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه : ص. ۲۷۳ - ۲۶۹
موضوع : خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران. -- ۱۲۶۸ - ۱۳۷۹ دیدگاه درباره اسلام دموکراسی
Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI -- Views on Islam and democracy
موضوع : خامنه ای، سیدعلی، رهبر جمهوری اسلامی ایران. - - ۱۳۱۸ دیدگاه درباره دموکراسی
Khamenei, Sayyed Ali -- Views on democracy
موضوع : دموکراسی -- ایران
Democracy -- Iran
موضوع : اسلام و دولت -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴
Islam and state -- Iran -- History -- 20th century
موضوع : دموکراسی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
Democracy -- Religious aspects -- Islam
شناسه افزوده : شناسه افزوده : اقبال، حدیث، - ۱۳۶۵
شناسه افزوده انجمن علمی جامعه شناسی سیاسی ایران
رده بندی کنگره : ۱۳۹۶ /JC۴۲۳
رده بندی دیویی : ۸۰۹۵
شماره کتابشناسی ملی : ۴۸۷۳۸۰۱

www.ketab.ir

انتشارات سروامید — انجمن علمی جامعه‌شناسی سیاسی ایران

رهبری و دموکراسی در جمهوری اسلامی ایران

مولف: غلامرضا خواجه سروی دانشیار دانشگاه علامه طباطبایی(ره)، حدیث اقبال استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین، سیدمحمد شریعتی‌پور
ناشر: سرو اندیشه
طرح جلد: محبوبه فقیهی
صفحه آرا: سودابه بیات
ویراستار: سودابه بیات
چاپ اول ۱۳۹۶
شمارگان : ۱۰۰۰
قیمت: ۲۷۰۰۰ تومان
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۹۵۷-۹-۹
نشانی: نارمک، مدائن جنوبی ، کوچه شهید صفایی ، پلاک ۸۰
تلفن همراه: ۰۹۱۲۲۰۹۵۲۲۵

این کتاب با همکاری انجمن علمی جامعه‌شناسی سیاسی ایران به انجام رسیده است.

فهرست

سخن ناشر ۱۱

پیشگفتار ۱۵

فصل اول: بستار مفهومی؛ دموکراسی و رهبری ۱۹

دموکراسی ۲۱

اصول دموکراسی ۲۶

اصل مشارکت ۲۷

اصل رقابت ۲۹

اصل برابری ۳۲

اصل توزیع قدرت ۳۳

اصل تفکیک قوا ۳۴

اصل جامعه مدنی و افکار عمومی ۳۵

شاخص‌های سنجش دموکراسی ۳۵

نقد سیاسی دموکراسی ۴۴

نقد اجتماعی دموکراسی ۴۵

تنوع الگوهای دموکراسی در جهان ۴۶

مردم‌سالاری دینی (الگوی بومی دموکراسی در ایران) ۴۷

انقلاب اسلامی ایران و مردم‌سالاری اسلامی ۴۹

الگوی مردم‌سالاری اسلامی ایران در قانون اساسی ۵۱

رهبری ۵۵

ویژگی‌ها و صفات رهبر ۵۶

صفات و ویژگی‌های رهبری در اسلام ۵۷

سبک‌های رهبری ۶۰

سبک رهبران ایران ۶۳

www.ketab.ir

رهبری دینی: اعتقادات مردم، منبع عملکرد رهبران ۶۳
رهبری اخلاقی و غیر ابزاری ۶۴
رهبری ولایی(ولایت فقاهت) ۶۵
رهبری حمایتی – مردمی(الگوی خدمتگزاری) ۶۷

فصل دوم: امام خمینی(ره) و دموکراسی ۷۱
مقدمه ۷۳
دموکراسی از منظر امام خمینی(ره) ۷۳
جایگاه قانون نزد امام خمینی(ره) ۷۹
امام خمینی(ره) و قانون اساسی ۸۱
امام خمینی(ره) و نهادهای سیاسی دموکراتیک ۸۵
امام خمینی(ره) و مجلس ۸۸
حل اختلافات قوا ۹۳
جامعه مدنی، حاکمیت قانون الهی ۹۵
مطبوعات ۹۷
نظارت و کنترل قدرت؛ وظیفه‌ای همگانی ۹۹
دفاع از حقوق و آزادی‌های قانونی و مشروع ۱۰۶
مصلحت از دیدگاه امام خمینی(ره) ۱۱۸
مصلحت سنجی در دوران بعد از انقلاب اسلامی ۱۱۹
مشورت با کارشناسان ۱۲۰

فصل سوم: حضرت آیت‌الله خامنه‌ای و دموکراسی ۱۲۳
دموکراسی از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای ۱۲۷
نقد دموکراسی غربی ۱۲۸
جایگاه مردم در حکومت ۱۲۸
رهبری و مشارکت مردمی ۱۳۴
توصیه به انتخاب صالحان ۱۴۲
استقبال از تکثر آراء و توصیه به احتراز از مجادله ۱۴۵

www.ketab.ir

اخلاق در انتخابات ۱۴۵
تاکید بر برگزاری انتخابات سالم در نظر و عمل ۱۴۶
تعیین شاخص‌های کاندیدای اصلح ۱۴۹
ضوابط رقابت سیاسی ۱۵۴
آزادی؛ نعمت بزرگ‌الهی ۱۵۷
پرسش و پاسخ دانشجویی و کرسی‌های آزاداندیشی ۱۶۸
معاشرت با طیف‌های مختلف فکری و سیاسی جامعه ۱۷۱
رهبری و مطبوعات ۱۷۳
التزام عملی و دائم به قانون‌گرایی ۱۸۰
رهبری و نهادهای دموکراتیک ۱۸۸
رهبری و ثبات سیاسی ۱۸۹
رهبری و مجلس ۱۹۲
توجه به خودکردانی برمبنای محلی؛ شوراهای شهر و روستا ۱۹۳
احزاب ۱۹۷
رهبری و مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۹۸
صدا و سیما ۱۹۸
رهبری و عدالت اجتماعی ۱۹۹
مشارکت مردم در اقتصاد ۲۰۶
عملکرد رهبری در مهار بحران‌های مردم‌سالاری ۲۱۴
رد حق انحلال مجلس توسط رهبر انقلاب ۲۲۲
تحقیق و تفحص از نهادهای زیر نظر رهبری ۲۲۳
توصیه به امر به معروف و نهی از منکر به‌عنوان سازوکار نظارت ۲۲۵
حمایت از قوای سه گانه ۲۲۸
وجوب وجود جناح‌های مختلف و مدارا و تساهل ۲۳۰
رهبری و صیانت از مردم‌سالاری در مقاطع حساس ۲۳۱
رهبری و مدیریت اختلافات قوا ۲۳۷
رهبری و آرامش سیاسی ۲۳۸
نتیجه‌گیری ۲۴۵

www.ketab.ir

پیشگفتار

تجارب تاریخی مثال جهان در استقرار دموکراسی و شکست‌هایی که به عدم «مدیریت» ناشی در روند ایجاد آن مربوط می‌باشد، اهمیت مطالعه نسبت رهبری و دموکراسی را نشان می‌دهد. در ایران موضوع «رهبری» به دلیل وجود سازوکاری تعیین کننده به نام «ولی فقیه» و اندیشه» و «عملکرد» تاثیرگذار کسانیکه تاکنون در نقش رهبر عهده دار این جایگاه بوده‌اند اهمیت بیشتری می‌یابد. پیشبرد انقلاب اسلامی در ایران به رهبری بنیان‌گذار آن با نیت استقرار الگویی از حکمرانی مبتنی بر «حاکمیت دین و مردم» و در ادامه با هدف «تثبیت و نهادینه ساختن» آن بوده است؛ موضوعی که در این کتاب بدان پرداخته شده است.

مباحث این تحقیق در چهار بخش ارائه شده است که‌البته تمامی بخش‌ها در ادامه و مکمل یکدیگر می‌باشند و این تقسیم‌بندی فقط از حیث حجم و انسجام مطالب ارائه شده بوده است. در بخش نخستین به دلیل اهمیت ارائه تعاریف و تدقیق موضوع مورد مطالعه، به مفهوم شناسی از «دموکراسی» و نوع «بومی» آن در ایران یعنی «مردم‌سالاری دینی» پرداخته شده است. سپس دموکراسی یا مردم‌سالاری به‌عنوان موضوعی برای مطالعه عینی و ملموس شاخص گذاری شده است و به هرکدام از شاخص‌ها به صورت کوتاه پرداخته شده است. از آنجا که موضوع تحقیق،

www.ketab.ir

بررسی وضعیت «دیدگاهی» و «عملکردی» رهبری در ایران نسبت به دموکراسی بوده است؛ به ابزارهای سنجش و تحلیل دموکراسی که در جهان وجود دارد اشاره شده است و بررسی‌های این پژوهش در چارچوب همین معیارهای سنجش می‌باشد. در ادامه با طرح مباحث مفهومی رهبری و انواع «الگوهای رهبری»، به طرح ویژگی‌های الگوی رهبری در ایران پس از انقلاب اسلامی پرداخته شده است. این ویژگی‌ها در بخش‌های بعدی در چارچوب طرح دیدگاه و بیانات و عملکرد رهبران ایران به صورت مصداقی و کلی قابل مشاهده است.

در بخش دوم بررسی از موضوع تحقیق در چارچوب طرح اندیشه‌های امام خمینی(ره)، توصیه‌های ایشان و اقداماتشان از ابتدای انقلاب اسلامی در مواردی که مرتبط با موضوع مردم‌سالاری بوده در چارچوب شاخص‌های مردم‌سالاری صورت گرفته است. بررسی تجربی و تحلیل مصادیق، بیانات و اقدامات ایشان در انواع موضوعات، مشکلات، بحران‌ها و غیره می‌تواند فهمی از جایگاه امام خمینی(ره) در مردم‌سالاری ایران ارائه نماید. در گام بعد نیز به همین صورت که ذکر شد به صورت اختصاصی به رهبری بعدی جمهوری اسلامی ایران یعنی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای پرداخته خواهد شد که در چارچوب بیانات، دیدگاه‌ها، عملکرد و اقدامات ایشان در دوران رهبری شان، عملکرد ایشان در مردم‌سالاری ایران مورد تحلیل قرار خواهد گرفت.

بخش نهایی نیز با عنوان نتیجه‌گیری، شامل جمع‌بندی مباحث مطرح شده و ارائه تحلیلی از موضوع رهبری و دموکراسی در جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. از آنجا که رویکرد این پژوهش و موضوعات مطرح شده در آن در گام‌های ابتدایی مطالعه در این راستا می‌باشد، بنابراین نواقص و کاستی‌های موجود در آن نیازمند تامل اهل نظر و ارائه توصیه و نقد می‌باشد، با این هدف که اصلاح صورت پذیرد و پژوهش‌های

www.ketab.ir

دیگری در مسیر تقویت دانش و علم افزایی از این موضوع انجام شود و حد مطلوبی از معرفت در این زمینه به دست آید.

www.ketab.ir